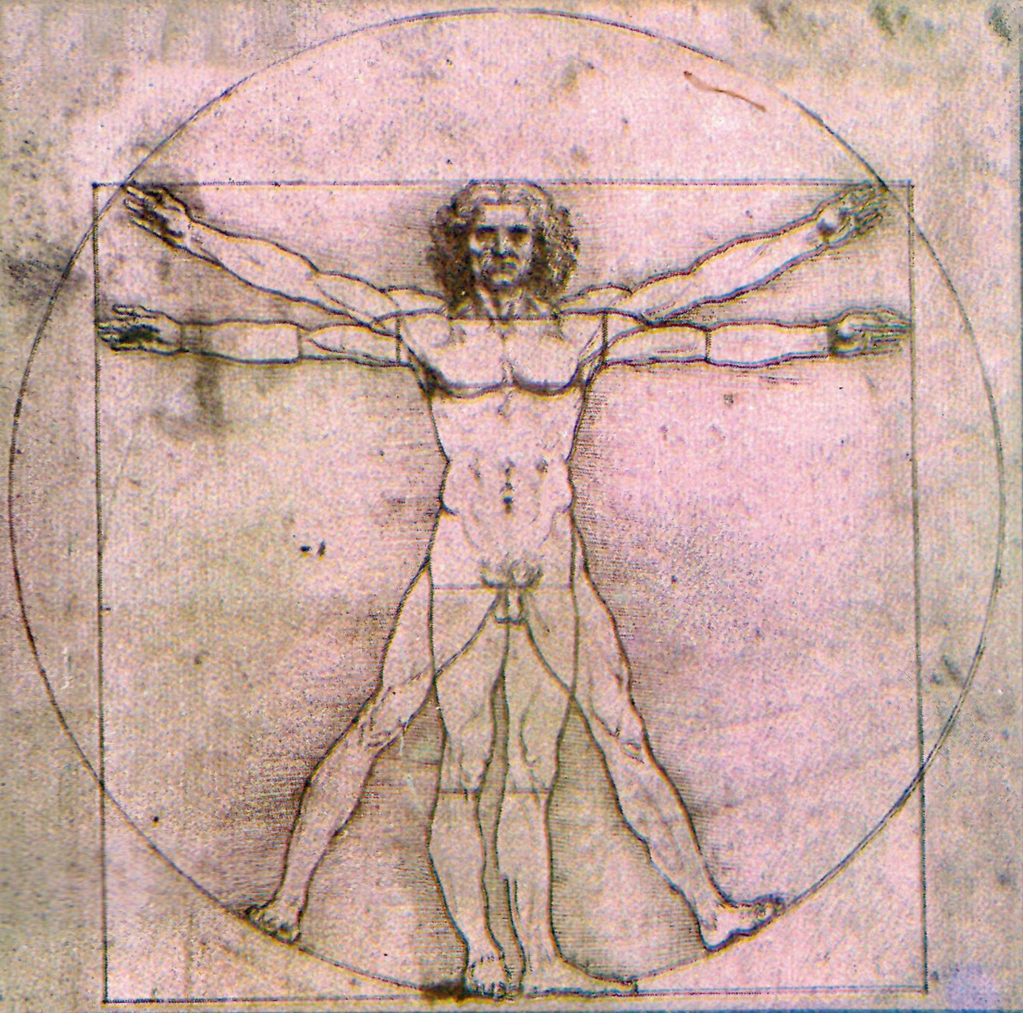

7 1 2001

Травень 2001

ВІСНИК МОРФОЛОГІЇ

REPORTS OF MORPHOLOGY

Видавник
Вінницький державний
медичний університет
ім. М.І.Пирогова

Т.М.Запорожець

Українська медична стоматологічна академія, м.Полтава

КОРЕКЦІЯ ПРОЦЕСІВ АПОПТОЗУ В КІСТКОВОМУ МОЗКУ КОМПЛЕКСОМ ПЕПТИДНИХ ФРАГМЕНТІВ ГЕМОГЛОБІНУ ПРИ ХРОНІЧНОМУ ОТРУЄННІ СВИНЦЕМ

Ключові слова

Apoptosis
Haemoglobin peptide complex
Plumbum

Резюме

The present work was carried out to study mechanisms controlling interrelations: microelements (plumbum) - marrow cells apoptosis - polypeptide haemoglobin fragments. The immunohistochemical analysis shows that the chronic plumbum salts application causes the oncoprotein bcl-2 expression reducing and internucleosomal bone - marrow cells DNA fragmentation. The haemoglobin peptide complex application decreased the oligonucleosomal DNA fragmentation and intensified bone-marrow cells protein bcl-2 expression in animals under the chronic lead salt intoxication conditions.

Вступ

Як відомо, солі свинцю мають певну тропність до системи крові: скорочують життя еритроцитів, гальмують синтез гемоглобіну (блокуючи порфобіліногенсинтетазу - дельта-амінолевулінатдегідратазу) та α -ланцюгів гемоглобіну [Авцын с соавт., 1991]. Солі свинцю, як і деяких інших металів, відносяться до канцерогенних і токсичних речовин. Зі стрес-індукованою дією свинцю пов'язують експресію генів металотіонеїнів [Кудрин, Жаворонков, 1998]. Ці білки здатні захищати клітини (в тому числі і пухлинні) від вільнорадикального пошкодження і від мембранотоксичної дії лікарських препаратів. Тому металотіонеїни можуть запобігати як некрозу, так і апоптозу [Kane et al., 1993]. Водночас свинець може виступати в ролі апоптогенного стимулу. За даними літератури [Кудрин, Жаворонков, 1998] у хворих після хронічного отруєння солями свинцю зростає рівень фактору некрозу пухлини у сироватці крові.

Попередніми дослідженнями [Запорожець, 1999] нами була відмічена здатність комплексу пептидних фрагментів гемоглобіну впливати на процеси проліферації і диференціювання, стабілізацію мембрани еритроцитів. Тому метою дослідження стало вивчення впливу отриманого нами комплексу пептидних фрагментів гемоглобіну на апоптоз гемопоетичних клітин кісткового мозку при хронічному отруєнні свинцем.

Матеріали та методи

Дослідження були проведені на 26 статевозрілих мурчачах з середньою масою 360г. Тварин поділили на 3 групи: інтактну (10), контрольну (7), дослідну (9). Мурчачки контрольної групи отримували розчин 4% розчину ацетату свинцю з розрахунку 60 мг/кг маси тіла на добу на протязі 27 днів [Архипова, 1961], а останні 7 діб їм внутрішньом'язово вводили 0,2 мл 0,9% апірогенного розчину хлориду натрію. Мурчачки дослідної групи також отримували 27 днів ацетат свинцю в дозі 60 мг/кг маси тіла на добу, а останні 7 днів інтоксикації їм внутрішньом'язово вводили пептидний комплекс, добутий з гемоглобіну у дозі 1 мг/кг маси тіла на добу у 0,2 мл фізіологічного розчину.

Комплекс пептидних фрагментів гемоглобіну отримували за власною методикою шляхом ферментативного гідролізу гемоглобіну. Екстракцію гідролізату проводили за до-

помогою оцтової кислоти у співвідношенні 1:3 в присутності 0,1% хлориду цинку і 0,1% хлориду магнію з наступною очисткою шляхом гел'яфільтрації для вилучення пептидів з молекулярною масою менше 10 кД. Препарат давав позитивну біуретову реакцію з максимумом спектра поглинання в УФ-області (200-210 нм).

Маркер апоптозу онкопротеїн bcl-2 визначали універсальним імуногістохімічним стрептавідин-пероксидазним методом [Глузман с соавт., 1993] на парафінових зрізах кісткового мозку. В якості перших антитіл використовували моноклональні антитіла до bcl-2 ("Dako" N-Series Mouse ANTI-HU β :AN bcl-2 oncoprotein, 124). В якості других антитіл до bcl-2 використовували біотиновані антитіла козла до імуноглобулінів миші ("Sigma" Anti-Mouse Immunoglobulins Biotin Conjugate). Для зв'язування біотину користувались третіми антитілами ExtrAvidin Peroxidase Conugate "Sigma". Для цитохімічного визначення активності пероксидази, отримані зрізи кісткового мозку відмивали та інкубували в розчині хромогену діамінобензидіну. В контрольних реакціях на зрізи, замість перших антитіл, наносили Negative Control "Dako". Враховували інтенсивність (за середнім цитохімічним коефіцієнтом СЦК) і розповсюдженість (за процентом клітин з маркером апоптозу bcl-2) зафарбованого продукту реакції, котрий проявляли діамінобензидіном тетрахлоридом.

Міжнуклеосомну фрагментацію ДНК виявляли шляхом електрофорезу в 1,8% агарозному гелі. ДНК вилучали за методом [Asuma et al., 1995]. Після пофарбування етідіумом бромідом гел'я фотографували в ультрафіолеті. Статистичну оцінку результатів проводили, використовуючи критерій Ст'юдента.

Результати

За умов хронічної інтоксикації солями свинцю, нами виявлені численні зміни в структурі ДНК, нуклеосомній організації хроматину. При електрофоретичному аналізі зразків ДНК кісткового мозку тварин отруєних солями свинцю, відмічено фрагментацію ДНК у вигляді "драбини". Спостерігається більша кількість смуг, які розташовані далі від старту, у порівнянні з електрофореграмою інтактних тварин. Введення тваринам пептидного комплексу гемоглоб-

іну знижувало ступень фрагментації ДНК (основна частина фрагментів знаходилась ближче до старту, зменшувався відсоток фрагментованої ДНК).

Імуноцитохімічними дослідженнями встановлено, що рівень експресії bcl-2 у клітинах кісткового мозку тварин після хронічної інтоксикації солями свинцю, був значно нижче, ніж у інтактних тварин (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив комплексу пептидних фрагментів гемоглобіну на експресію онкопротеїну bcl-2 у клітинах кісткового мозку мурчаків за умов хронічної свинцевої інтоксикації.

Маркер апоптозу bcl-2	Статист. показники	Групи тварин		
		Інтактні тварини, n=10	Контрольні тварини, n=7	Дослідні тварини, n=9
% клітин, які несуть маркер апоптозу	M	46,9	39,2	72,4
	±m	6,21	3,26	14,68
	P1		<0,05	<0,01
	P2			<0,01
СЦК	M	0,59	0,41	0,82
	±m	0,08	0,06	0,24
	P1		<0,05	<0,01
	P2			<0,01

Примітка: p₁ - достовірність відмінності показників між інтактною та контрольною групами; p₂ - достовірність відмінностей показників між контрольною і дослідною групами.

У тварин, яким вводили розчин оцтовокислого свинцю, кількість клітин, що несли маркер апоптозу bcl-2, зменшилась на 16,42%, (p<0,05), а середній цитохімічний коефіцієнт зменшився на 30,51%, (p<0,05), відносно інтактної групи тварин. Встановлена експресія протеїну bcl-2 у клітинах кісткового мозку мурчаків, яким вводили розчин оцтовокислого свинцю.

У тварин, яким поряд з розчином оцтовокислого свинцю вводили комплекс пептидних фрагментів гемоглобіну, процент клітин з маркером апоптозу bcl-2 відносно контролю збільшився на 11,8% (p<0,01), а СЦК збільшився на 20,6%, (p<0,05). Встановлена експресія протеїну bcl-2 у клітинах кісткового мозку мурчаків, які поряд з розчином оцтовокислого свинцю вводили пептидний комплекс гемоглобіну.

Література

- Архипова О.Г. Влияние CaNa₂ диэтилен-триаминпептауксусной кислоты на введение свинца в условиях хронической интоксикации. Токсикология новых промышленных химических веществ /Под ред. А.А.Летавета.- М.: Медгиз, 1961.- С.142-148.
- Глузман Д.Ф., Абраменко И.В., Склярченко Л.М. Писнячевская Г.В. Иммуноцитохимическая диагностика злокачественных экссудатов.- К.: Наукова думка, 1993.- С.133-140.
- Запорожець Т.М. Вплив пептидних фрагментів гемоглобіну на морфофункціональні показники периферичної крові за умов фенілгідразинської анемії //Вісник проблем біології та медицини.-1999.- №13.- С.128-132.
- Кудрин А.В., Жаворонков А.А. Роль микроэлементов и кальция в регуляции апоптоза //Успехи совр. биологии.- 1998.- Т.118.- С.623-629.
- Микроэлементозы человека /А.П.Авцын, А.А.Жаворонков, М.А.Риш, Л.С.Строчкова.- М.: Медицина, 1991.- 496 с.
- Ярилин А.А. Апатоз, природа феномена и его роль в целомном организме //Пат. физиология и эксперим. терапия.- 1998.- № 2.- С.38-48.
- Asuma G., Sato G., Kizaki H. Effects of protein Tyrosine Kinase inhibitors with/Different Modes of Action on Teroisomerase activity and Death of IL-2dependent CTLL-2 cells // J.Biochem.- 1995.- № 118.- P.312-318.
- Bcl-2 Inhibition of Neuras Cell Deth: Decreased Generation of Oxygen Species /D.Kane, T.Sarafian, R.Antin, T.Pater.- 1993.- Vol.262.- P.1274-1277.
- Hsu B., Marin M., Brishay S. Weiss S. Tpression of bcl-2 gene confers multidrug resistance to chemotherapy-induced cell death //Cancer Bull.- 1994.- Vol.46, №2.- P.125-129.